

Vuk'uzenzele

Produced by Government Communications (GCIS)

Tshivenda/English

| Edition 2 July 2016

EC water project brings joy

GOVERNMENT IS set to spend R1.5 billion to bring water to the people of the Eastern Cape with six different projects worth millions.

President Jacob Zuma launched the R345 million Ncorha Bulk Water Project in the Chris Hani District Municipality's Bhanti village recently.

The President said the Ncorha project alone would immediately benefit 29 villages in the district

municipality by bringing them tap water for the first time.

To date R229 million has been spent on the project, said the President.

The Ncorha project draws raw water supply from the Ncorha and Lubisi dams, then it is purified at two water treatment works near

the respective dams. The total estimated completion cost of the whole project is R345 million, said President Zuma.

"As government continues to invest in major infrastructure developments in the Chris Hani

Cont. page 2

Help for struggling municipalities

Page 7

AmaLunchbox: food for thought

Page 14

Community Work Programme growing

Page 15

ALSO AVAILABLE ON:

@VukuzenzeleNews

f Vuk'uzenzele

Websites: www.gcis.gov.za
www.vukuzenzele.gov.za
E-mail: vukuzenzele@gcis.gov.za
Tel: (+27) 12 473 0179

Free Copy

U vha na vhuṭanzi ha u tsireledzea ha vhana

“NDIVHO YA U RIDZHISIṬARA tshiimiswa ndi ya u vha na vhuṭanzi ha uri vhana vha khou ṭhogomelwa na u tsireledzwa muponi wo tsireledzeaho.”

Vho Albert Pule

Arali vha tshi khou ranga phanḁa senthara i songo ridzhisiṭariwaho ya Mveledziso ya Nyaluso ya Vhana (ECD), vha khou pfuka mulayo lune zwi nga vha na masiandoitwa mahulwanesa.

Vho Tebogo Itumeleng, Mulanguli muhulwane: wa Ndongolo ya Muhulwane Matshiliso (Social Welfare) na Tshumelo dzo Khetheaho dza Matshiliso (Specialised Social Services) ngei vunḁuni ja Gauteng kha Muhasho wa Mveledziso ya Ma-

tshiliso, vho amba uri senthara dza ECD dzi tea u ridzhisiṭariwaho mulayo.

“Ndivho ya u ridzhisiṭara tshiimiswa ndi ya u vha na vhuṭanzi ha uri vhana vha khou ṭhogomelwa na u tsireledzwa muponi wo tsireledzeaho.”

“Vhabebi na vhone vha ḁo ḁivha zwauri vhana vhavho vha khou ṭhogomelwa kha zwiimiswa zwi ḁivheaho zwine zwa swikelela ṭhoḁea dza ndeme dza milayo na maga a ECD sa zwo tiwaho nga Mulayo wa Vhana,” Vho Itumeleng vho ṭalutshedza izwo.

Muthu muṭwe na muṭwe a ṭoḁaho u vha na senthara ya ECDA u tea u dzhiela

nzhele ṭhoḁea dzi tevhelaho:

- Muthu/Tshiimiswa u/tshi tea u tevhedza milayo na maga a ECD sa zwo a tiswa zwone nga Mulayo wa Vhana.
- Tshiimiswa tshi tea u swikelela ṭhoḁea dza u ridzhisiṭara.
- Tshiimiswa tshi tea u dovha hafhu tsha tevhedza milayo i sikwaho nga masipala na miṭwe milayo i tshimbilelanaho na zwenezwo. Tshiimiswa tshi tea hafhu u tevhedza milayo ya masipala na miṭwe milayo i tshimbilelanaho na zwenezwo.

A hu na datumu ya u vala kha u

ridzhisiṭara tshiimiswa tsha ECD nahone u ridzhisiṭara ndi mahala. **V**

Mafhungo manzhi nga vhuḁalo, kha vha Kwame ofisi dza tsinisa navho dza muhasho kha madzingu u ya nga u fhambana hao.

OFISI KHULWANE

082 414 6909

Kha vha Kwame Vho Ntheke/ Mantwa/ Phumudzo

Luṭingo: 011 355 7846/ 355 7845/ 355 7716

Luṭingothendeledi: 082 336 3123/ 082 469 3123/ 076 480 3979

NGEI EKURHULENI

Kha vha Kwame Vho Fikiswa Sosola/ Thandekile Shabalala/ Bongzi Dhlamini/ Hlamarisa Mabasa/ Adel De Bruin

Luṭingo: 011 820 0374/ 011 820 0371/011 748 7620/ 011 820 0379/ 011 820 0396

Luṭingothendeledi: 082 554 4053

NGEI JOHANNESBURG

Kha vha Kwame Vho Malebo More/ Zandile Monama/ Zandile Makgaleme- la/ Nkhensani Nephawe

Luṭingo: 011 355 9364/ 011 355 9363/ 011 355 9368/ 011 355 9210

Luṭingothendeledi: 079 894 2273/ 079 529 4589/ 082 469 0413/

NGEI WEST RAND

Kha vha Kwame Vho Iris Cindi/ Ikgopoleng Rankudu

Luṭingo: 011 950 7768/ 950 7775

Luṭingothendeledi: 082 331 0903/ 082 448 4801

NGEI TSHWANE

Kha vha Kwame Vho Poppie de Villiers/ Marinda Oosthuizen

Luṭingo: 012 359 3474/ 012 359 3376

Luṭingothendeledi: 079 328 4133/ 079 527 1748

NGEI SEDIBENG

Kha vha Kwame Vho Mmabatho

Moabi/ Bombeleni Munzhedzi/ Zukiswa Mabutho/ Vuyisile Bololo

Luṭingo: 016 930 2092/ 016 342 9114/ 016 930 2051/ 016 930 2094

Luṭingothendeledi: 071 492 1058/ 071 492 1053/ 071 492 1023 / 082 312 3725

Vha nga ridzhisiṭara senthara ya ECD hani?

Liga ja 1:

Malugana na u thoma senthara ya Mveledziso ya Nyaluso ya Vhana (ECD), thendelo ya ṭhanziela ya mutakalo ndi ya vhuṭhogwa.

Liga ja 2:

Musi vho no vha na thendelo i bvaho kha masipala wavho vha tea u founela ofisi ya dzingu ya Muhasho wa Mveledziso ya Matshiliso ya tsinisa navho, hune muofisiri a dzihaho vhathu a ḁo haseledza na vhone zwi tevhelaho:

- Ṭhoḁea dza u ridzhisiṭara
- Maanḁa a mulayo
- Maitele a u ridzhisiṭara
- Milayo na maga
- Maṅwalo a u ṅwalisa
- Nḁila dza vhulavhelesi.

Mushumelavhapo kana muthu o tiwaho nga Muhasho wa Mveledziso ya Matshiliso wa Gauteng u ḁo ṭalutshedza ṭhoḁea dza u ridzhisiṭara na maṅwalo ane a tea u ḁadzwa. Izwi zwi katela:

- Fomo ya khumbelo (fomo ya 11 na 16)
- Fomo ya Annexure A (zwi-

dodombedzwa zwa miraḁo ya vhashumi na ndalukanyo)

- Fomo dza Annexure B na C (mivevhe ya zwi gwada zwa vhukale u ya nga u fhambana hazwo)
- Fomo ya 29 (I tea u ḁadzwa nga mulanguli wa senthara)
- Khumbelo ya ṭhanziela ya tshumelo ya shishi
- Ṭhanziela ya thendelano arali hu na ṭhoḁea
- Phurofaiḁi ya Tshiimiswa
- Pulane ya tshifhaṭo yo tendelwaho.

Liga ja 3:

Musi maṅwalo oṭhe a ṭoḁeaho o no ḁiswa, mushumelavhapo kana muthu muṭwe na muṭwe o tholiwaho na u tendelwa nga Muhasho wa Mveledziso ya Matshiliso wa Gauteng u ḁo:

- Fha faela mushumelavhapo hu u itela u langula u bvela phanḁa na mushumo.
- Tshimbidza madalo a senthara hu u itela u sedzulusa ndondolo yo fanelaho ya vhana, nḁila dza ndaulo na nḁila dza masheleni.
- ḁadzwa fomo ya tsedzuluso.
- Dzhiela tsheo malugana na

lushaka lwa ṭhanziela ine ya ḁo tea u ṅekedzwa.

- ṅekedza tshumelo ya ndangulo ya ndondolo na ECD na u vhekanya ridzhisiṭresheni ya ṭhanziela.

Mulanguli wa dzingu u ḁo sai-na hezwi.

Ṭhanziela yo fhelelaho yo ridzhisiṭariwaho i ḁo shuma lwa miṭwaha miṭanu. Ṭhanziela i songo fhelelaho i ḁo shuma kha tshiṅwe na tshiṅwe lwa miṭwedzi ya rathi u ya kha ṅwaha.

Liga ja 4:

Mushumelavhapo kana muthu muṭwe na muṭwe o tholiwaho na u tendelwa nga Muhasho wa Mveledziso ya Matshiliso wa Gauteng u ḁo dzulela u lavhelesa senthara na mbekanyamushumo dza senthara.

U dalela vhuḁo hu ḁo itwa hu u itela u lavhelela u tevhedza maitele na maga a ridzhisiṭresheni khathithi na milayo na maga.

Mbuelo dza ridzhisiṭresheni:

- U tendela senthara ya ECD u shuma lwa mulayo saizwi yo

fara milayo na maga a ṭoḁeaho.

- Senthara ya ECD i nga ḁi swikelela thikhedzo ya masheleni.
- Senthara ya ECD i nga vhuella u bva kha mveledziso na khwaṭhisedzo ya zwikili nga mahala na dziṅwe mbekanyamushumo dzi ṅekedzwaho nga Muhasho wa Mveledziso ya Matshiliso wa Gauteng.
- Vhashumeli vho tholiwaho kha senthara dza ECD vha nga pfumbudzwa nga kha ndalukanyo ya pfunzo ya NQF levele 4 nga mahala nzudzanyo dzo itwa nga kha Muhasho wa Pfundo wa Gauteng.

Hu nga itea mini arali senthara ya ECD i songo ridzhisiṭariwaho?

U kundelwa u ridzhisiṭara senthara ya ECD ndi u pfuka Mulayo wa Vhana wa ṅwaha wa 2005, zwine zwa amba uri senthara i ḁo vha i tshi khou shuma nga nḁa ha mulayo. Nḁivhadzo ya khombetshedzo i nga ṅekedzwa yeneyo senthara ya ECD. Muhasho wa Mveledzi-

so ya Matshiliso u nga kwama Khothe Khulwane hu u itela u kombetshedza mushumisi wa senthara uri a ime u shuma.

Vha nga topola hani senthara ya ECD yo teaho.

Vhabebi na vhaunḁi vha tea u sedzulusa arali senthara ya ECD yo ridzhisiṭariwaho nga Muhasho wa Mveledziso ya Matshiliso (ṭhanziela ya ridzhisiṭresheni i re na ḁogo ya Guteng zwo sumbedzwa).

Zwi dovha hafhu zwa sumbedza uri kharikhulamu i ṅekedzwaho nga senthara ya ECD i a ḁivheha kha Muhasho wa Pfundo, nga vhagudisi kana vhashumi vho faraho ndalukanyo dzo fhambanaho, na uri vhana vha fhiwa zwiḁiwa zwo fanelaho. **V**

Mafhungo manzhi nga vhuḁalo, kha vha dalele:
Facebook Gauteng Department of Social Development
Twitter @gpSocDev
www.socdev.gpg.gov.za
Hotline: 08600 11000
www.gautengonline.gov.za

Thuso kha mimasipala ine ya khou kundelwa

“HU NA FHULUFHELO na thuso ine ya khou itwa kha mimasipala ine ya khou kundelwa”

Vho Chris Bathembu

Miñwaha ya 15 ya muvhuso wa dimokirasi

Zwazwino ndi miñwaha ya 15 u bva tsha khetho dzapo dza dimokirasi dza Afrika Tshipembe nga murahu ha tshitalula. Minisiya wa Mhasho wa Tshumisano ya Mavhusele na zwa Sialala Vho Des van Rooyen vha ri ho no vha na mvela phanḁa nanzhi kha sia la muvhuso wapo, naho hu uri zwazwino hu kha ḁi vha na khaedu dzine dza tea u fhenyiwa.

Khetho dzapo dza dzi 5 dza ñwedzi wa Nyendavhusiku 2000 dzo shandukisa vuvha ha muvhuso wapo.

Mikano miswa ya masipala yo katelaho tshipiḁa tshinwe na tshinwe tsha shango na ñwaha wa khethululo ya tshitalula yo sumbedziswa.

“Hu na mushumo munzhi wavhuḁi wo no itwaho. Fhedzi ndi vhona unga zwi ḁo vha zwi zwithu zwi songo dzudzanyeaho zwavhuḁi na luthihi ... nga u tou penndela, zwoḁhe ndi zwavhuḁi. Ro bvelela u bva kha miñwaha minzhi ya vhu-koḁoni. Ri bva kha miñwaha ya 50 ya muvhuso wa tshitalula. Zwinoha, nangoho, mishumo i sa athu fhelaho i [kha ḁi] vha minzhi, fhedzi ro ita mvelaphanḁa khulwane.

“Ro no ḁisa tshumelo kha vhatu vhashu, tshumelo dze dza vha dzi siho kale. Hu na mvelaphanḁa nanzhi dzo itwaho, fhedzi ri vha u tou thoma u tenda uri zwinzhi zwi kha ḁi tea u itwa. Zwa ndemesa, nga nḁa ha [iyi] miñwaha ya 15, hu na ngudo nanzhi dzine dza tea u bveledziswa,” Minisiya vho amba izwo. **V**

Muvhuso u ḁo bvela phanḁa na u vhea magane a ḁo thusa mimasipala ine ya khou kundelwa u shuma zwavhuḁi.

Izwi ndi u ya nga Minisiya wa Mhasho wa Tshumisano ya Mavhusele na zwa Sialala (CoGTA) Vho Des zwa Rooyen.

Hu tshi khou ambiwa na vha Vuk'uzenzele, Minisiya Vho Van Rooyen vho ombedzela uri mimasipala i dzulela u vha kha tshiimo tshavhuḁi zwi tshi ḁa kha nḁisedzo ya tshumelo nahone i vhuḁhogwa kha u anetshelela tshitori tsha miñwaha ya 15 ya dimokirasi ya muvhuso wapo. Lwendo ulu lwo pembelelwa uno ñwaha.

Minisiya vha ri ndi zwa ndeme uri vhatu vhoḁhe vha thuse kha u ita uri uvhu vhupo ha muvhuso vhu shume zwavhuḁi.

Kushumele kwa mimasipala ku a fhambana fhedzi iyo ine ya kundelwa u shuma i fhedzi i tshi khou kunga maḁo a vhatu, vho bvisela khagala izwo. Fhedzi, Minisiya vho ḁadzisa nga uri muvhigo wa ñwaha wa muvhalelano wa Oditha Dzheneraḁa (AG) nga ha mawan-

wa a odithi ya muvhuso wapo wa 2014/15 o themenndela uri mushumo munzhi wavhuḁi wo no itwa kha mimasipala.

“Hu na mimasipala ine ya khou shuma kha zwigwada zwiraru zwoḁhe. Ri vhona u nga u guda kha vhanwe, dziñwe dza tshenzhemo dza iyo mimasiplala dzi nga shumiswa kha u engedza kushumele kha mimasipala i sa khou shumaho zwavhuḁi.”

“...Vhunzhi ha mushumo wavhuḁi u khou itwa kha mimasipala...”

Muvhigo wa Oditha Dzheneraḁa wo dovha hafhu wa sumbedzisa zwauro hu na mimasipala ine ya khou ḁoḁa thuso. CoGTA, i tshi khou shumisana na Vhufaragwama ha Lushaka, ho bvedzela maga a pulane dza odithi thangeli hu u itela u thusa mimasipala ine ya khou kundelwa kha u khakhulula hune ya ita vhu- khakhi.

“Ri kha ḁi vhona unga ri kha ḁi vha na lwendo lu lapfu zwihulwanesa kha mimasipala ya mahayani. Kha ñhe ndi zwinzhisa nga mulandu [wa] tshiimo tsha ikonomi kha iyo mimasipala nahone nga mulandu wa zwenezwo,

mimasipala yeneyo i khou kundelwa u wana vhatu vha re na tshen-

zhemo kha u shumana na thaidzo dzayo,” hu amba Minisiya. **V**

Minisiya Vho Des Van Rooyen vha ri mimasipala i khou ita mushumo wayo wa nḁisedzo ya tshumelo.

Shango la Afrika Tshipembe lo ḁiimisela kha khetho

NDUGISELO DZA Khetho dza Masipala dzine dza khou ḁa dzo khunyelela.

Mhasho wa Tshumisano ya Mavhusele na zwa Sialala (CoGTA) na Khomishini yo ḁiimisaho nga Yoḁhe ya Khetho (IEC) dzo ḁiimisela khetho dza masipala, Minisiya Vho Des van Rooyen vho amba izwo.

Vha IEC na vhanwe vhashe- lamulenzhe vhoḁhe vha khou shuma nga tshifhinga tshone kha u vhona uri khetho dzi khou farwa nga nḁila ya mulalo, mbofholowo na u pfesesea, vho ḁadzisa nga izwo.

Hu tshi khou ambiwa nga ha masiandoitwa a zwenezwino a Khothe ya Ndayotewa malugana na mutevhe wa vhonketheni, Minisiya vho amba uri zwoḁhe zwi ḁo itwa hu u itela u vha na vhuḁanzi ha uri IEC i khou tevhedza tsho ya khothe “nga mulalo”.

Nga dzi 14 Fulwi, khothe yo dzhia tsho ya uri khetho dza masipala dzi nga bvela phanḁa nga dzi 3 dza ñwedzi wa Thangule naho mutevhe wa vhonketheni u songo fhelela.

Naho hu uri, khothe yo fha IEC miñwedzi ya 18 hu u itela u lugisa zwo khakheaho na u wana ḁiresi dza miḁioni wa vhatu vho ridzhisiḁarelaho u voutha.

Minisiya Vho Van Rooyen vho amba uri muvhuso u ḁo thusa IEC kha u dzudzanya fulo li- hulwane hu u itela u tevhedza ndaela phanḁa ha musi tshifhinga tsho tiwaho tshi sa athu fhela.

“IEC, i tshi khou shumisana na khomithi ya Thanganelano ya Dziminisiya yo thomiwaho hu u itela u shumana na khetho, i ḁo tea u vha na vhuḁanzi ha uri

hu na ... u tevhedza ndaela ho fhelelaho.

Minisiya vho dovha hafhu vha humbela vhadzulapo vha Afrika Tshipembe kha u sa ḁidzhenisa kha dzikhakhathi malugana na khetho, hu khou ambiwa nga maitele mañwe na mañwe a dzikhakhathi na u shushedza a songo tendelwaho.

“Ri khou vhilahedzwa nga maanḁa nga ha u ñana ha zwiwo zwa dzikhakhathi zwo ridzhisiḁariwaho u ya kha zwifhinga zwa khetho. Maitele a migwalabo ya dzikhakhathi na one a khou ri vhilahedza. Ri khou humbela vhatu vhashu uri vha shumise maitele a mulalo a u tandulula phambano dzavho. Ri khou lwisa maitele oḁhe a dzikhakhathi a ḁumanywaho na khetho”.

Vho bvisela khagala zwauro

a u tou vha mushumo wa IEC u vha na vhuḁanzi ha uri vhupo ndi havhuḁi kha khetho dzo vhofoholowaho na u pfesesea.

“Roḁhe ri tea u shela mule- nzhe. Mahoro oḁhe a poḁitiki o saina mulayo wa vhuḁifari nahone a tea u u tevhedzela. Roḁhe sa vhashe- lamulenzhe ri tea u ita mushumo washu,” Minisiya vho amba izwo. **V**